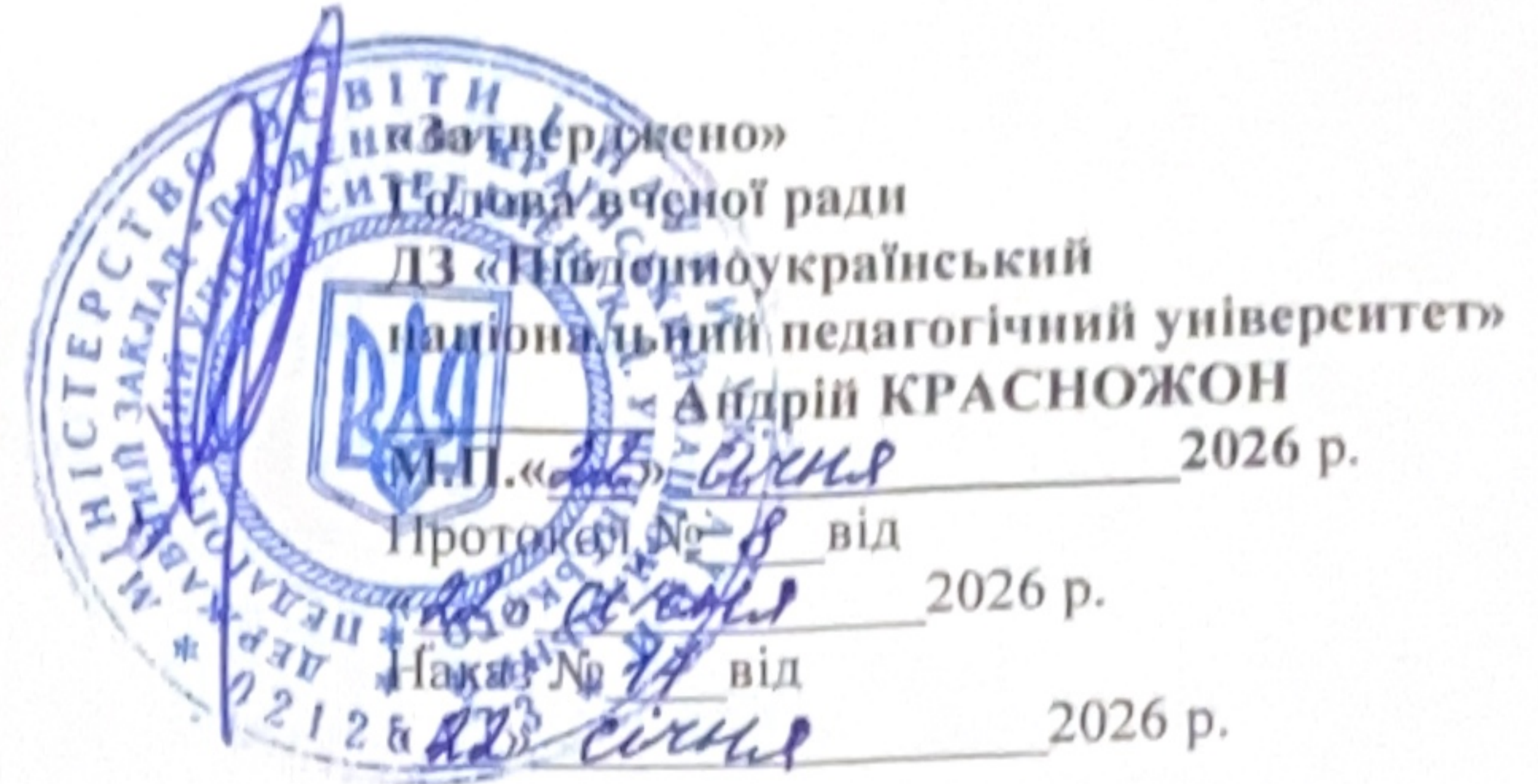

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

ПРОГРАМА

*підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої
освіти, які впроваджують новий Державний стандарт
базової середньої освіти*

**«ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ НА РІВНІ
БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Одеса - 2026

Розробники:

1. Соколова Ганна Борисівна, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, директор Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та спеціальної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

2. Форостян Ольга Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

3. Орленко Ірина Миколаївна, доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Напрямок підвищення кваліфікації – розвиток загальних і професійних компетентностей, необхідних для ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі відповідно до існуючого нормативно-правового забезпечення та сучасного розуміння інклюзивного навчання, відповідно до Професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

Розроблено на основі типової програми: Дана програма адаптована відповідно до типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України 12.10.2022 № 904

Термін дії програми: з 2026 до 2031 року

Рецензенти:

Булгакова О. Ю., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки, декан факультету дошкільної педагогіки та психології ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Кононенко О.І., доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується глибокими трансформаційними процесами, спрямованими на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх здобувачів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, освітніх потреб чи стану здоров'я. У цьому контексті особливої ваги набуває впровадження інклюзивного навчання як одного з ключових пріоритетів державної освітньої політики.

Актуальність програми зумовлена необхідністю реалізації положень Закон України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту», а також впровадженням Державний стандарт базової середньої освіти, який передбачає орієнтацію освітнього процесу на потреби кожної дитини, розвиток ключових компетентностей та створення безпечного, інклюзивного освітнього середовища.

В умовах реформування освіти, зокрема в рамках концепції Нова українська школа, інклюзивне навчання розглядається не лише як форма організації освітнього процесу, а як філософія рівності, поваги до різноманітності та забезпечення прав кожного учня на освіту. Зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами, інтеграція внутрішньо переміщених осіб, а також вплив соціально-економічних і безпекових викликів, зумовлених російсько-українська війна, актуалізують необхідність підготовки педагогів до роботи в умовах різноманітності та психологічної вразливості учнів.

Цільова група: педагогічні працівники, вчителі закладів загальної середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЕКТС).

Особливості реалізації програми: Дана програма адаптована відповідно до типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом

Міністерства освіти і науки України 12.10.2022 № 904. Надається можливість дистанційного навчання.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна, дистанційна, на робочому місці тощо.

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення професійних компетентностей педагогічних працівників відповідно до державної політики інклюзивного навчання, удосконалення раніше набутих компетентностей учителів закладів ЗЗСО, необхідних для організації інклюзивного навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» з урахуванням змін у законодавстві, сучасних освітніх технологій та соціальних викликів.

Завдання підвищення кваліфікації:

1. Забезпечити засвоєння педагогічними працівниками теоретико-методологічних засад інклюзивного навчання
2. Розвинути здатність створювати безпечне, безбар'єрне та інклюзивне освітнє середовище
3. Сформувати здатність до планування індивідуальної освітньої траєкторії учня та визначення його сильних сторін
4. Сформувати здатність до ефективної командної взаємодії в системі психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП
5. Сформувати здатність до планування індивідуальної освітньої траєкторії учня та визначення його сильних сторін
6. Удосконалити навички застосування принципів універсального дизайну в навчанні та стратегій розумного пристосування

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

A1. Мовно-комунікативна компетентність, через володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування, здатність

досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії;

Б.1. Психологічна, через здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; формувати мотивацію учнів та організувати їхню пізнавальну діяльність.

Б.3. Компетентність педагогічного партнерства, через здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі; залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя/викладача для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.

В.1. Інклюзивна, через здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища, до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами, забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного з урахуванням його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знатимуть:

- основні підходи до організації освітнього процесу в інклюзивному класі;
- принципи побудови та планування індивідуальної освітньої траєкторії учня та визначення сильних сторін учня;
- сутність основних понять: «особа з особливими освітніми потребами», «інклюзивне навчання»;
- ролі і завдання всіх учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП;
- принципи універсального дизайну в навчанні та стратегії розумного пристосування.

Умітимуть:

- організувати педагогічну діяльність на засадах сучасних підходів до навчання в НУШ;
- визначати й враховувати в освітньому процесі сильні сторони учня;
- упроваджувати технології та методики особистісно орієнтованого, компетентнісного та інтегрованого навчання, виховання та розвитку учнів;
- створювати безбар'єрне, безпечне, інклюзивне середовище;
- застосовувати принципи універсального дизайну в навчанні та стратегії розумного пристосування з метою забезпечення додаткових потреб учнів в освітньому процесі.
- будувати та підтримувати партнерські стосунки з іншими учасниками інклюзивного навчання (різнопрофільними фахівцями та батьками дітей).

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Система базується на поетапному накопиченні балів за демонстрацію сформованих компетентностей (загальних і професійних) під час лекційних та практичних занять та підсумкового тесту.

Компоненти оцінювання:

Навчальна активність (до 20 балів) передбачає участь в обговореннях, рефлексію.

Практичні кейси (до 60 балів) виконуються індивідуально та обговорюються під час практичного заняття (6 практичних кейсів). Максимальна кількість балів за один кейс – 10 балів.

Оцінювання практичних завдань здійснюється з урахуванням їхньої змістової якості, практичної значущості та відповідності сучасним підходам до організації інклюзивного освітнього процесу. Воно спрямоване не лише на перевірку виконання завдання, а й на виявлення того, наскільки педагог здатен осмислено застосовувати набуті знання у реальній професійній діяльності.

Передусім увага приділяється методичній доцільності виконаного завдання. Оцінюється, наскільки запропоновані рішення відповідають

концептуальним засадам Нової української школи, чи враховують принципи компетентнісного навчання та інклюзивного підходу. Важливо, щоб педагог демонстрував не формальне відтворення методик, а їх свідоме і доречне використання. За цим критерієм можна отримати від 0 до 3 балів.

Не менш важливим є рівень інклюзивності та адаптивності. Аналізується, чи враховано у завданні різноманітність освітніх потреб учнів, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, чи передбачено диференціацію та варіативність підходів. Йдеться про здатність педагога «побачити» кожного учня і створити умови для його успіху. Максимальна кількість балів за цим критерієм – 3.

Окремо оцінюється практична реалізованість запропонованих рішень. Важливо, щоб ідеї не залишалися лише на рівні теоретичних міркувань, а могли бути впроваджені в реальному освітньому процесі, у конкретному класі, з урахуванням наявних ресурсів і умов. Простота, чіткість і життєздатність рішень тут мають вирішальне значення. За цим критерієм слухач може отримати до 2 балів.

Важливим критерієм оцінювання є дотримання безпеки та етичних норм. Оцінюється, чи створено психологічно комфортне середовище, чи виключає будь-які прояви дискримінації, чи відповідає засадам поваги до гідності кожної дитини. У сучасних умовах це не формальність, а основа довіри й ефективного навчання. Максимальна кількість є 2 бали.

За умови виконання всіх практичних кейсів слухач допускається до підсумкового тестування. Тестування є обов'язковою складовою навчального плану.

Підсумковий тест (до 20 балів) містить 20 питань.

Умовою допуску до сертифікації є успішне виконання навчального плану, що складається з 60% практичних завдань та досягнення сумарного результату не менш ніж 70 балів.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: свідоцтво

Вартість 970 грн

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план програми підвищення кваліфікації є цілісною, логічно вибудованою системою організації освітнього процесу, що забезпечує поетапне формування та вдосконалення професійних компетентностей педагогічних працівників у сфері інклюзивного навчання. Його структура відображає послідовний перехід від опанування теоретичних засад до практичного застосування знань у реальних освітніх ситуаціях.

Програма обсягом 30 академічних годин (1 кредит ЄКТС) реалізується через поєднання різних форм навчальної діяльності: інтерактивних лекцій, практичних занять, самостійної роботи слухачів та підсумкових заходів. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише засвоєння змісту, а й розвиток здатності до його осмисленого застосування в професійній діяльності.

Лекційні заняття мають інтерактивний, тренінговий характер і спрямовані на формування системного розуміння ключових понять, принципів і підходів до організації інклюзивного освітнього процесу. Вони передбачають не лише подання теоретичного матеріалу, а й активне залучення слухачів до обговорення, аналізу освітніх практик, осмислення власного педагогічного досвіду. Особлива увага приділяється питанням реалізації державної освітньої політики, принципам Нової української школи, універсального дизайну в навчанні та психолого-педагогічним аспектам роботи з учнями з особливими освітніми потребами.

Практичні заняття є ключовим елементом програми. Слухачі виконують вправи, аналізують педагогічні ситуації, працюють із кейсами, моделюють фрагменти уроків, розробляють індивідуальні освітні траєкторії та адаптують навчальні матеріали. Важливо, що всі завдання максимально наближені до реальних умов роботи вчителя. Такий формат сприяє формуванню не лише професійних умінь, а й впевненості у власних педагогічних рішеннях.

Самостійна робота організована як простір для індивідуального осмислення та поглиблення отриманих знань. Вона передбачає підготовку практичних кейсів. Слухач має можливість працювати у зручному темпі,

повертатися до навчальних матеріалів і вибудовувати власну траєкторію професійного розвитку.

Підсумковими заходами є тестування, що складається з 20 питань та сумування накопичених раніше балів за практичні кейси, навчальна активність, що складає максимальну суму балів – 100.

Зміст програми складається з 4 модулів. Модуль 1. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні. Модуль 2. Особливості організації інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти. Модуль 3. Партнерство всіх учасників освітнього процесу на рівні базової середньої освіти. Модуль 4. Психолого-педагогічна характеристика дітей з особливими освітніми потребами підліткового віку.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 30 годин, з них: 8 год – лекційні заняття, 16 год – практична робота, 4 год – самостійна робота, 2 год – контрольні заходи.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ					
Тема 1.1. Міжнародна політика і законодавча база з прав людини у сфері освіти.	2	-	1	-	2
Тема 1.2. Механізми підтримки інклюзивної освіти в Україні. Філософія інклюзії.	-	2	-	-	2
Разом за модулем	2	2	1	-	5
МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ НА РІВНІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ					

Тема 2.1. Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти.	2	-	-	-	2
2.2. Адаптація та модифікація в освітньому процесі.	-	4	1	-	5
Разом за модулем	2	4	1	-	7
МОДУЛЬ 3. ПАРТНЕРСТВО ВСІХ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА РІВНІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ					
Тема 3.1. Партнерство учасників освітнього процесу.	2	-	-	-	2
Тема 3.2. Принципи універсального дизайну в навчанні.	-	4	1	-	5
Разом за модулем	2	4	1	-	7
МОДУЛЬ 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ					
Тема 4.1. Деякі види порушень у дітей з особливими освітніми потребами.	2	2	-	-	4
Тема 4.2. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти.	-	4	1	-	5
Разом за модулем	2	6	1		9
Підсумкові заходи				2	2
Усього	8	16	4	2	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні

Тема 1.1. Міжнародна політика і законодавча база з прав людини у сфері освіти. Основні міжнародні документи в галузі прав людини, міжнародне законодавство у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами. Досвід упровадження інклюзивної освіти у західноєвропейських системах загальної середньої освіти. Досвід упровадження інклюзивної

освіти в країнах пострадянського простору.

Тема 1.2. Механізми підтримки інклюзивної освіти в Україні. Національне законодавство у сфері навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі. Понятійно-термінологічне поле інклюзії: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивне освітнє середовище та ін.

Тема 1.3. Філософія інклюзії. Інклюзивне навчання: сутність, принципи, переваги. Традиційний та інклюзивний освітній процес. Безбар'єрність. Формування культури інклюзивних цінностей.

Модуль 2. Особливості організації інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти

Тема 2.1. Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти. Організаційні аспекти створення класів з інклюзивним навчанням. Категорії (типи) освітніх потреб (труднощів): загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки. Особливості надання педагогічної підтримки. Керівні принципи забезпечення ефективного переходу учнів з ООП від початкової до базової освіти. Особливості діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини в ЗЗСО на рівні базової середньої освіти. Склад та основні функції учасників команди психолого-педагогічного супроводу. Розроблення та впровадження індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини з особливими освітніми потребами. Роль батьків як рівноправних членів Команди у розробленні ІПР та моніторингу результатів навчання дітей.

Тема 2.2. Адаптація та модифікація в освітньому процесі. Здійснення адаптації в освітньому процесі та/або модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми потребами з метою досягнення результатів навчання, визначених державним стандартом базової середньої освіти та/або індивідуальною програмою розвитку учня. Створення інклюзивного освітнього середовища, подолання

бар'єрів на шляху організації та впровадження інклюзивного навчання.

Модуль 3. Партнерство всіх учасників освітнього процесу на рівні базової середньої освіти.

Тема 3.1. Партнерство учасників освітнього процесу.

Партнерство вчителя й асистента вчителя на рівні базової середньої освіти. Практика спільного викладання (співучителювання). Моделі співучителювання вчителя й асистента вчителя. Співпраця з іншими фахівцями (психологом, корекційними педагогами, фахівцями ІРЦ та іншими). Особливості взаємодії вчителя з батьками. Роль асистента дитини (учня). Розмежування функцій асистента вчителя та асистента дитини (учня).

Тема 3.2. Принципи універсального дизайну в навчанні.

Поняття про принципи універсального дизайну в навчання. Застосування диференційованого підходу до планування навчальних завдань, методів навчання й навчальних матеріалів, способів і форм оцінювання результатів навчання учня. Поняття про стратегії розумного пристосування.

Допоміжні засоби для навчання (спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами. Поняття про додаткові та альтернативні способи й засоби комунікації. Загальношкільний підхід до створення безбар'єрного, безпечного, інклюзивного освітнього середовища. Ресурсна кімната в закладі освіти.

Модуль 4. Психолого-педагогічна характеристика дітей з особливими освітніми потребами підліткового віку

Тема 4.1. Деякі види порушень у дітей з особливими освітніми потребами. Термінологічний екскурс традиційною класифікацією. Порушення інтелектуального розвитку як стійке порушення, що зумовлене органічним ураженням кори головного мозку. Вроджена і набута форми порушень інтелектуального розвитку. Розлади поведінки та емоційної регуляції у дітей з розладом дефіциту уваги з гіперактивністю (РДУГ).

Особливості комунікації та соціальної взаємодії у дітей з розладами аутистичного спектра (РАС).

Тема 4.2. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти.

Спеціальна підтримка учнів з інтелектуальними та поведінковими порушеннями фахівцями під час навчання. Компенсаторні та допоміжні засоби для дітей з інтелектуальними та поведінковими порушеннями. Роль і місце корекційно-розвиткової роботи в організації навчання дітей з інтелектуальними та поведінковими порушеннями. Використання цифрових технологій та дистанційного навчання під час інклюзивного навчання.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Абетка інклюзивності та толерантності. ГО "Соціальна Синергія". URL: <https://znaydi.org/wp-content/uploads/2024/12/abetka-inklyuzyvnosti-ta-tolerantnosti.pdf>
2. Довідник безбар'єрності. URL : <https://bf.in.ua/>
3. Закон України Про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Закон України Про повну загальну середню освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Ратифікована Законом України від 16.12.2009 №1767-VI.
6. Конвенція про права дитини. Ратифікована Постановою ВР України від 27.02.1991 №789-XII.
7. Саламанкська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. ЮНЕСКО, 1994.
8. Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
9. Наказ МОН від 08.06.2018 № 609. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>

Основна література

10. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
11. Методичні рекомендації "Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації". URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/dlya-fakhivtsiv/metodichni-rekomendatsii-2>

12. Методичні рекомендації для закладів загальної середньої освіти щодо визначення освітніх труднощів і рівня підтримки в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2021/12/31/Metod.rekom.dlya.ZZSO.inkl.31.12.pdf>
13. Методичні рекомендації Про організацію освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/osvita-2/inkluzivne-navchannya/dlya-fakhivtsiv/metodichni-rekomendatsii-2/list-mon-26082025-117666-25-rekomendaciyi.pdf>
14. Методичні рекомендації Про забезпечення підтримки дітей, які мають труднощі в освітньому процесі, пов'язані з можливими розладами психіки та поведінки. URL:<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/osvita-2/inkluzivne-navchannya/dlya-fakhivtsiv/metodichni-rekomendatsii-2/list-mon.pdf>
15. Організація безпечного освітнього простору: координація дій. Навчально-методичний посібник. /Кол. автор. : Бальбуза О., Варє І., Заварова Н., Краснощок Т., Кривоногова О., Лєскова А., Орленко І., Солнцева О. Одеса-Умань : Видавець Сочінській М.М., 2023. 190 с.
16. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами / методичні рекомендації / укладачі : Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІРО, 2024, 40 с.
17. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна»,. 2019. 300 с.
18. Практика асистента педагога: міжнародний й український контекст: результати дослідження / О.Федоренко, О.Мартинчук, Н.Софій, Г.Лук'янова, О.Кошіль,Т.Симоненко, Л.Байда, Ю.Найда. Київ — ФОП Парашин, 2020, 122 с.
19. Чупахіна С. Основи інклюзивної освіти: Навчально-методичний посібник. ІваноФранківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 96 с
20. Універсальний дизайн в освіті: посібник / Під заг. ред.Софій Н. З., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.